

UNELE ASPECTE PRIVIND ORGANIZAREA REGIMENTULUI GRĂNICERESC DIN CARANSEBEȘ*

Ținându-se cont de scopul pentru care au fost înființate regimentele de graniță, precum și de misiunile ce le aveau de îndeplinit atât în timp de pace cât și în timp de război, a fost necesară alegerea unor formule care să răspundă din punct de vedere organizatoric scopului propus. Astfel, după mai multe căutări și experimentări, s-a ajuns în final la o organizare care să fie adecvată sarcinilor ce le aveau de îndeplinit grănicerii în timp de pace și o organizare de război care să răspundă cerințelor câmpului de luptă. Sigur că aceasta din urmă a trebuit să țină seama de organizarea celorlalte regimente de linie pentru a realiza o uniformitate pe întreaga armată, deoarece regimentele grănicerești în timp de război intrau în componerea diviziilor luptătoare.

În timp de pace regimentele grănicerești erau organizate teritorial cuprinzând mai multe comune. Pe verticală, în scara ierarhică, mai multe regimente se aflau sub comanda unui comandament de brigadă, iar două sau trei brigăzi erau subordonate diviziei. În cadrul armatei imperiale, la Viena, se găsea Consiliul aulic de război, care era organizat pe mai multe secții și care avea în subordine întreaga organizare grănicerească. Regimentul de grăniceri era format din batalioane și companii, care la rândul lor erau compuse din patru plutoane fără vreun rol în timp de pace, ele constituindu-se numai în procesul de instrucție.

În unitățile grănicerești formațiile de bază, atât din punct de vedere militar cât și administrativ, erau regimentul și compania și, mai rar, în unele cazuri, între acestea se interpunea batalionul ca formație tactică, cât și de control administrativ și militar.

Un regiment grăniceresc constituia o formație tactică, precum și un district teritorial administrativ, iar companiile, la rândul lor, erau atât formațiuni militare, cât și circumscripții administrative¹.

Regimentele de grăniceri erau, din punct vedere militar, de infanterie². Totuși, printr-un decret imperial emis la 26 mai 1769 s-a dat ordin ca în organica regimentelor grănicerești să intre și subunități de artilerie, numărul soldaților de oștire s-a redus la 50, ca apoi aceștia să fie constituiți în unități separate de artilerie³.

În faza lor finală de organizare regimentele grănicerești erau formate în timp de pace din 12 companii și două batalioane active.

Regimentul de grăniceri din Caransebeș avea organizate cele 12 companii în comune grănicerești după cum urmează (fig. 1):

* Prezentul material face parte dintr-o lucrare în curs de apariție în cadrul Editurii militare.

¹ *Die K. K. Militärgrenze 1522—1881* (mit einer Gesamtbibliographie). Inaugural — Dissertation für Errangung der Doktorwürde der Philosophischen Fakultät der Julius-Maximilians — Universität zu Würzburg Vorgelegt von Jakob Amstadt aus Nesselbach, Würzburg, 1969 (în continuare: Amstadt), p. 158.

² Gh. Barițiu, *Material pentru istoria regimentului 1 grăniceresc din Transilvania*, în *Transilvania* (Sibiu), an. XV, 1884, nr. 23—24, p. 180.

³ Valeriu Șotropa, *Districtul grăniceresc năsăudean*. Cluj-Napoca, 1975, p. 108.

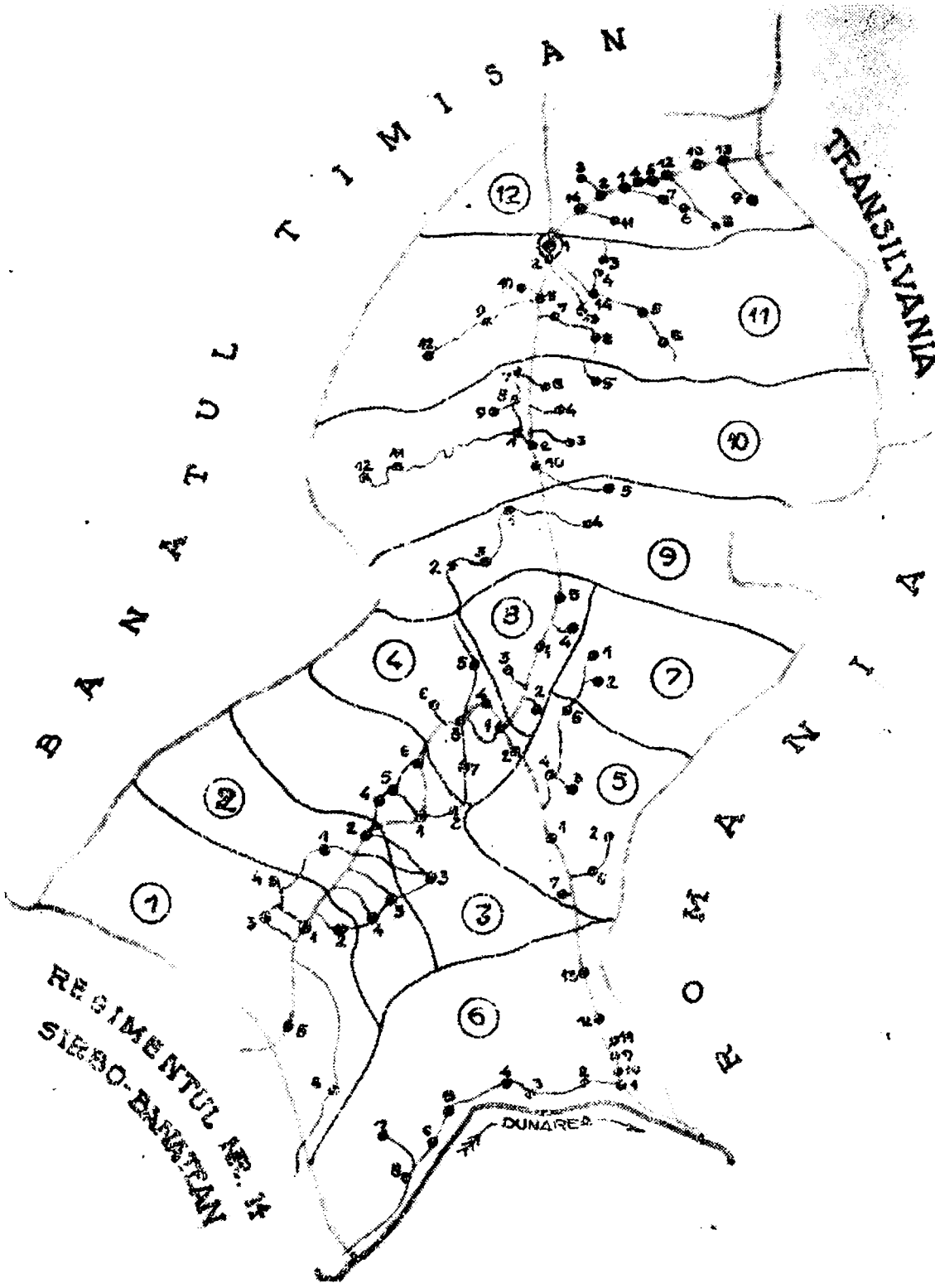

Fig. 1, a-b — Harta cu dispunerea teritorială

- COMPANIA 1^a CU SEDIUL LA DALBOȘET :** 1. DALBOȘET; 2. ȘOFOTUL VECHI; 3. MOCERȘ; 4. LĂPUȘNIC; 5. ȘOFOTUL NOU; 6. RAVENSCA.
- COMPANIA 2^a CU SEDIUL LA BOZOVICI :** 1. BOZOVICI; 2. PRILIPET; 3. BANIA; 4. GÎRBOVĂȚ.
- COMPANIA 3^a CU SEDIUL LA FRIGOR :** 1. FRIGOR; 2. PUTNA; 3. RUCĂRIA (EFTIMIE MURGU); 4. PATAȘ; 5. BORLOVENII VECHI; 6. BORLOVENII NOI (BREAZOVA)
- COMPANIA 4^a CU SEDIUL LA PETNIC :** 1. PETNIC; 2. IABLĂNIȚA; 3. LĂPUȘNICEL; 4. GLOBUCRAIOVA; 5. MEHADIA; 6. PIRVOVA; 7. ȘUMITA.
- COMPANIA 5^a CU SEDIUL LA MEHADIA :** 1. MEHADIA; 2. BĂILE HERCULANE; 3. VALEA BOLVAȘNIȚA; 4. FLUGOVA; 5. GLOBURĂU; 6. PECHINȚA; 7. BIERZA.
- COMPANIA 6^a CU SEDIUL LA ORȘOVA :** 1. ORȘOVA; 2. EȘALNIȚA; 3. OGRADENA NOUA; 4. OGRADENA VECHIE; 5. DUBOVA; 6. FLĂVIȘEVITA; 7. EIBENTHAL; 8. TIȘOVITA; 9. JUPĂLNICUL VECHI; 10. JUPĂLNICUL NOU; 11. TUFARI; 12. CORAMNIC; 13. TOPLET.
- COMPANIA 7^a CU SEDIUL LA CORNEREVA :** 1. CORNEREVA; 2. BOGÎLTIN.
- COMPANIA 8^a CU SEDIUL LA CORNEA :** 1. CORNEA; CRUȘOVAT; 3. CUPTOARE; 4. CĂNICEA; 5. DOMAȘNEA.
- COMPANIA 9^a CU SEDIUL LA TEREGOVA :** 1. TEREGOVA; 2. VERENDIN; 3. LUCĂVIȚA; 4. RUSCA; 5. FENEȘ.
- COMPANIA 10^a CU SEDIUL LA SLATINA :** 1. SLATINA TIMIȘ; 2. SADOVA VECHIE; 3. SADOVA NOUA; 4. ILOVA; 5. VÎNCIOROVA; 6. VĂLIȘOARA; 7. PETROȘNIȚA; 8. BUCOȘNIȚA; 9. GOLET; 10. ARMENIȘ; 11. WEIDENTHAL (BREBU NOU); 12. WOLFSBERG (GĂRIȚA).
- COMPANIA 11^a CU SEDIUL LA CARANSEBEȘ :** 1. CARANSEBEȘ; 2. CARANSEBELUL NOU; 3. CICLENI; 4. DALDI; 5. TURCU RUENI; 6. BORLOVA; 7. BOLVAȘNIȚA; 8. CÎRPA (VALEA TIMIȘULUI); 9. POIANA; 10. BUCHIN; 11. UNDEFELD; 12. ZĂCĂNA; 13. ZERVEȘTI.
- COMPANIA 12^a CU SEDIUL LA OHABA BISTEA :** 1. OHABA BISTEA (OTELU RĂȘU); 2. OBREȚA; 3. CIUTA; 4. GLIMBOCA; 5. CIREBA; 6. CRÎȘMA (MAGURA); 7. MAL; 8. MĂRU; 9. MARGA; 10. VALEA MARE (VALEA BISTREI); 11. VÂR; 12. ZĂVOI; 13. VOISLOVA; 14. IAZ.

Compania 1 cu sediul la Dalboșeț avea în subordine comunele Dalboșeț, Sopotul Vechi, Mocerîș, Lăpușnic, Sopotul Nou și Ravensca;

Compania a 2-a cu sediul la Bozovici avea în subordine comunele Bozovici, Prilipeț, Bănia și Gîrbovăț;

Compania a 3-a cu sediul la Prigor avea în subordine comunele Prigor, Putna, Rudăria (azi Eftimie Murgu), Pătaș, Borloveni Vechi și Borloveni Noi (azi Breazova);

Compania a 4-a cu sediul la Petnic avea în subordine comunele Petnic, Iablașița, Lăpușnicel, Globucraiova, Mehadica, Pîrvova și Sumița;

Compania a 5-a cu sediul la Mehadia avea în subordine comunele Mehadia, Băile Herculan, Valea Bolvașița, Plugova, Globurău, Pecinișca și Bîrza;

Compania a 6-a cu sediul la Orșova avea în subordine comunele Orșova, Eșelnița, Ogradena Nouă, Ogradena Veche, Dubova, Plavișevița, Eibenthal, Tișovița, Jupalnicul Vechi, Jupalnicul Nou, Tufări, Coramnic și Topleț;

Compania a 7-a cu sediul la Cornereva avea în subordine comunele Cornereva și Bogîltin;

Compania a 8-a cu sediul la Cornea avea în subordine comunele Cornea, Crușovăț, Cuptoare, Cănicea și Domașnea;

Compania a 9-a cu sediul la Teregova avea în subordine comunele Teregova, Verendin, Luncavița, Rusca și Feneș;

Compania a 10-a cu sediul la Slatina avea în subordine comunele Slatina Timiș, Sadova Veche, Sadova Nouă, Ilova, Vîrciorova, Vălișoara, Petroșița, Bucosița, Goleț, Armeniș, Weidenthal (azi Brebu Nou) și Wolfsberg (azi Gărîna);

Compania a 11-a cu sediul la Caransebeș avea în subordine comunele Caransebeș, Caransebeșul Nou, Cîcleni, Dalci, Turnu Ruieni, Borlova, Bolvașița, Cîrpa (azi Valea Timișului), Poiana, Buchin, Lindenfeld, Zlagna și Zervești;

Compania a 12-a cu sediul la Ohaba avea în subordine comunele Ohaba Bistra (azi înglobată la Oțelu Roșu), Obreja, Ciuta, Glimboca, Cîreșa, Crișma (azi Măgura), Mal, Măru, Marga, Valea Mare (azi Valea Bistrei), Var, Zăvoi, Voislova și Iaz.

Repartizarea comunelor grănicerești pe companii avea la bază criteriile teritoriale și demografice.

Organizarea mai sus amintită suferă unele modificări în anul 1872, cînd comuna Sumița trece, cu aprobarea Comandamentului militar din Timișoara, de la Compania a 4-a la Compania a 2-a⁴.

Îndatoririle regimentelor grănicerești erau inserate în legile grănicerești, precum și în ordinele emise de eșaloanele superioare îndreptățite să facă aceasta, din care desprindem că: „îndatorirea principală a tuturor valahilor grăniceri este ca atît în timp de război cît și în timp de pace să se grijească de apărarea graniței, să fie de strajă în graniță și la poteci, să mențină siguranța țării prin urmărirea hoșilor și împiedicarea importului și exportului de mărfuri și bucate prohibite, precum și prin prinderea, în conformitate cu ordinele date de mai marii lor, a tuturor prevaricațiilor de orice fel ar fi și a trecerii graniței, să îndeplinească fără excepție toate acele servicii care li se vor impune prin comandantul lor și prin ofițerii superiori și de stat major”⁵.

Avînd în vedere că una din misiunile regimentului de graniță era aceea de a face paza frontierei imperiului, pe întregul cordon au fost fixate posturi de pază repartizate pe companii

⁴ Arhivele Statului, Filiala Caransebeș. Fond regiment de graniță nr. 13 româno-bănățean, Act C. V. 852/1872 (în continuare: F. A. S. Csebeș).

⁵ Ion Rusu, *Cîteva date privind vechea organizare administrativă și judiciară a unor teritorii din județul Bistrița-Năsăud*, în *Fiile de istorie*, 1975, p. 132.

unde grănicerii se rînduiau la serviciu după graficul întocmit de comandantul de companie.

Numărul posturilor pe întregul cordon era variabil în funcție de situația politică sau din alte cauze. În anul 1838, de pildă, în regimentul caransebeșean erau 205 posturi de graniță, totalizînd un număr de 546 militari, din care 8 subofițeri, 3 sergenți, 32 de caporali, 1 toboșar, 101 frunțași și 401 soldați. Numărul militarilor destinați serviciului la un post de pază era între 3 și 12. La aceste posturi se mai adaugă și paza interioară în cadrul regimentului, pază ce cuprindea un număr de 213 militari, din care un ofițer, 2 subofițeri, 1 sergent, 16 caporali, 1 toboșar, 25 frunțași și 164 soldați. Din paza interioară făceau parte posturile de la statul major al regimentului, paza posturilor peste rîurile Timiș, Bistra, Caraș și iscoadele ce erau instalate la Băile Herculane, precum și sentinelele din portul Orșova și sărăria din Caransebeș și Mehadia⁶.

În situația în care, din diferite motive, anumite posturi de pază de la cordon se desființau, în intervalul rămas liber, dacă era mai mare, prin ordinul regimentului se organiza un serviciu permanent de patrulare și se instalau posturi de pîndă în locurile ușor de trecut, în așa fel ca paza cordonului să se facă și pe mai departe în bune condiții⁷. Erau însă și cazuri cînd datorită înghețării Dunării, de pildă, numărul posturilor la fluviu creștea în așa fel ca pe podul de gheață să nu se poată strecura nimeni pentru a trece granița în mod clardestin⁸.

Rîndul la serviciu la posturile de pază era planificat de companie, aceasta îngrijindu-se și de transportul alimentelor de la comună la cordon la posturile de pază⁹. Pentru o mai bună evidență a acestor posturi de pază, regimentul a luat măsuri de ridicare topografică a drumurilor și potecilor spre cordon, elaborînd pentru fiecare companie lucrări cu descrierea lor¹⁰.

Pentru a se reglementa serviciul de cordon, în anul 1865 s-a publicat un regulament care, printre altele, preciza că pe cordon existau posturi principale și posturi medii. Posturile principale, conform acestui regulament, nu erau situate pe linia graniței exterioare, ci pe puncte care au corespuns condițiilor militare de observare și apărare a liniei de graniță și au fost comandate de ofițeri sau subofițeri, pe cînd posturile situate între cele principale se găseau dispuse în imediata apropiere a graniței și erau comandate de subofițeri sau gradați. Pentru a mări gradul de vigilență al soldaților la posturile de pe cordon, s-a hotărît ca o treime sau în anumite cazuri două treimi din suma obținută prin vînzarea la licitație a mărfurilor de contrabandă confiscate să fie acordate soldatului grănicer care le-a descoperit¹¹.

Schimbarea posturilor de pe cordon se făcea din 8 în 8 zile, efectivul planificat pentru serviciu fiind obligat să se adune de regulă la sediul companiei unde era verificat asupra echipamentului, armamentului și a muniției, apoi sub comandă era dus la cordon în așa fel ca toate posturile să fie schimbate dimineața pînă la ora 8. La cordon posturile erau inspectate în permanență, comandantul companiei o dată la 24 de ore, iar ofițerii și subofițerii făceau controalele lor la posturi de două ori pe zi¹².

În funcție de pericolul ce amenința granița — și acesta putea fi un atac iminent sau numai o amenințare — precum și de prezența în țările vecine a bolilor molipsitoare, atît pen-

⁶ F.A.S. Csebeș. Cp. Dalboșeț, Act 122/1838.

⁷ F.A.S. Csebeș. Cp. Dalboșeț, Act 489/9 sept. 1869.

⁸ F.A.S. Csebeș. Cp. Dalboșeț, Act 33/1840.

⁹ F.A.S. Csebeș. Cp. Prigor, Act V. 1598/10 dec. 1858.

¹⁰ F.A.S. Csebeș. Cp. Prigor, Act V. 33/13 ianuarie 1862.

¹¹ Dr. I. H. Schwicker, *Geschichte der Österreichischen Militärgrenze*, Wien, 1883 (în continuare: Schwicker), p. 372—373.

¹² Josef Hostinek, *Die K. K. Militär-Grenze und ihre Verwaltung*, Wien, 1861 (în continuare: Hostinek, iar cifrele arabe 1, 2 indică volumul), vol. 2; p. 401—402.

tru animale cît și pentru populație, s-au stabilit pentru serviciul de cordon trei perioade, grade sau stări de alarmare în care numărul grănicerilor creștea sau scădea. Pentru regimentul caransebeșean, de pildă, în anul 1769 efectivul total al posturilor pentru perioada liniștită era de 406 grăniceri, pentru perioada amenințată sau suspectă era de 844 de grăniceri, iar pentru perioada periculoasă, pe cordon se găseau 1286 de grăniceri¹³.

Grănicerii aflați în posturile de pază de pe cordon erau obligați să vegheze ziua și noaptea, iar la ivirea unui pericol grănicerii dădeau semnalele de alarmă stabilite, care în cele mai dese cazuri erau formate din agenți călări sau pe jos, semnale acustice, strigăte, fluierături sau focuri de armă și optice, ultimele fiind cunoscute sub denumirea de „stîlpi de foc”, în urma cărora întreaga populație bărbătească din graniță trebuia să ajungă la cordon la locurile dinainte stabilite¹⁴.

Pentru a se evita un atac prin surprindere se întocmea un plan de apărare care cuprindea locurile de adunare ale soldaților din graniță, punctele de sprijin ce trebuiau organizate și locul lor de dispunere pe mai multe variante și direcțiile de retragere a fiecărui post de pază, la acest plan adăugîndu-se și semnalele de alarmă. Acest plan de apărare trebuia să-l ia la cunoștință toți ofițerii care făceau de serviciu la cordon¹⁵.

Apărarea cordonului nu cădea în exclusivitate numai în sarcina posturilor de pază sau a gloatei înarmate. S-a constituit pentru aceasta un sistem bine chibzuit, format din mai multe linii de apărare din care prima era a posturilor de pază care de altfel luau primul contact cu dușmanul, linia a doua era deja organizată din poziții de apărare, iar a treia linie era mai în interior și era formată dintr-o salbă de fortificații ce aveau menirea să adăpostească atît pe luptătorii ce le ocupau încă dinainte, cît și pe grănicerii care de la posturile de pe cordon se retrăgeau canalizînd atacatorul spre aceste puncte fortificate care intrau în funcție. Și sistemul de cetăți era format, la rîndul său, din două linii: prima fiind mai aproape de linia frontierei — Petruwaradin, Brod etc. — iar cea de a doua fiind mai în interior — Arad, Timișoara, Alba Iulia etc.¹⁶.

În punct de vedere al serviciului militar, în timp de pace, soldatul se afla la casa lui pe teritoriul companiei respective, era chemat la serviciu la cordon atunci cînd îi venea rîndul și în acest caz stătea în postul de pază 8 zile, iar pentru instruire era chemat sub arme pentru 14 zile pe an și în acest caz un soldat totaliza în timp de pace 140 de zile cînd se găsea sub arme, restul timpului folosindu-l pentru gospodăria din care făcea parte¹⁷.

Conducerea militară și administrativă pe teritoriul regimentului de graniță revenea în exclusivitate comandantului de regiment, ajutat de un locotenent major (adjutant) și doi maiori din care unul îndeplinea și funcția de comandant de cordon. Cei doi maiori îndeplineau și funcția de comandanți de batalioane, ei executînd inspecțiile pe linie militară și administrativă pe teritoriul companiilor din subordine.

Din statul major al regimentului mai făceau parte:

- ajutorul comandantului de regiment pentru instrucția militară;
- un maior sau un căpitan care răspundea de partea administrativă de pe teritoriul regimentului și care de regulă rămînea comandant la partea sedentară atunci cînd regimentul pleca la manevre sau război;

¹³ Antoniu Marchescu, *Grănicerii bănățeni și comunitatea de avere*, Caransebeș, 1941 (în continuare: Marchescu), p. 84.

¹⁴ Schwicker, p. 60.

¹⁵ Hostinck, 2, p. 402.

¹⁶ *Die K. K. Militärgrenze und deren Grundgesetze.* Eine kulturhistorische Skizze verfasst, zusammengestellt und erläutert von Leopold Martin Krainz, Wien, 1866 (în continuare: Krainz), p. 25.

¹⁷ Krainz, p. 24.

- mai mulți auditori cu gradul de căpitan sau locotenent major în domeniul justiției militare;
- un inginer pentru eventualele construcții;
- un maestru forestier pentru partea silvică;
- un medic de regiment pentru asistența sanitară;
- un director al școlilor naționale grănicerești;
- mai mulți militari pentru funcțiile de magazioneri (din care cel mai în vîrstă era numit șef sau comandant);
- un medic veterinar și un fierar pentru asistența veterinară.

Comaniile erau conduse de comandanți de companie care aveau gradul de căpitan, fiind ajutați de un locotenent și un sublocotenent care își aveau locuința în mod obligatoriu pe teritoriul companiei din care făceau parte. În afară de aceștia la companii se mai găseau: un plutonier, mai mulți caporali și frunțași. Tot la oficiile de companii se mai aflau de regulă un medic principal sau secundar, un silvicultor și învățătorul școlii.

Avîndu-se în vedere faptul că regimentelor grănicerești li se încredințează, pe lângă misiunea de a face paza graniței, și misiunea de a participa la luptă, trebuiau aduse anumite modificări în structura organizatorică, în primul rînd pentru a avea efective implicit putere de foc la fel cu regimentele de linie și în al doilea rînd să poată executa, cu efectivele rămase, și pe mai departe misiunea de pază a graniței în cazul cînd acțiunile de luptă se desfășurau pe alte teatre de operațiuni.

Față de aceasta, la 4 august 1808 împăratul dă o patentă cu privire la armată care, printre altele, prevedea că „în bătăliile ce se fac în mai multe forme, rezervele și alte orînduiri întocmite pentru apărare nu ajung sfîrșitul care se așteaptă dacă atuncea întii nu se introduce cînd începe bătaia. Pentru aceasta noi am încheia ca așa orînduiriile întru aceia vreme să se facă, cînd cu toți regii țărilor din împrejur avem pace. Ca întîmplîndu-se să ne fie lipsită, cu ticneală să putem făgădui urmare bună și spre acest sfîrșit în ținuturile noastre din țara nemțească și din Galiția încă în 12-lea mai după calendarul nou, adică în 30-lea lui aprilie, a anului curgător pentru fiecare regiment pedestraș de linie s-au ridicat batalioane de rezervă și îndată la exerciții s-au și pus: apoi în al 9-lea iunie, iar după calendarul nou adică în 28-lea mai acestui an organizația puteri de aici spre apărarea ținutului patriei care le-am orînduit și am împreunat. De la această orînduială pentru apărarea ținutului țării foarte foloșitoare, credincioșii noștri militari din graniță, care pe lângă așezămîntul cel original al grănicerilor și așa toți cum se nasc sînt ostași și care în timpurile cele de demult cu vîrtute în bătaie sau deschilinit, ne vor rămîne afară. Drept aceea, noi prin aceasta orînduim ca pentru fiecare regiment pedestraș de la graniță în rezervă să se afle apoi fără de aceasta la granițele militarești a Croației, Slavoniei și a Banatului încă un batalion pedestru pentru apărarea ținutului să se ridice”¹⁸.

Patenta la care ne referim a fost dată cînd pe plan european se desfășura epopeea napoleoniană, țările bătrînului continent, inclusiv Austria, fiind implicate în lupta împotriva Franței.

Măsurile luate de puterile coalizate erau menite să contracareze acțiunile întreprinse de Napoleon, care, după ce a obținut consulatul, a trecut la reorganizarea armatei franceze în primul rînd și în al doilea rînd aceste măsuri sînt o urmare firească a insucceselor pe care le-au suferit coalițiile europene în campaniile anilor 1800, 1802, 1803 și 1805.

Deci, patentă imperială prevedea ca și regimentul caransebeșean, pe lângă cele două batalioane existente în timp de pace, să mai înființeze pe timp de război un batalion de rezervă și încă unul destinat pazei în continuare a frontierei.

¹⁸ F.A.S. Csebes. Regiment document fără număr.

Pentru a se realiza trecerea cînd mai grabnică de la organizarea de pace la cea de război, se luau încă din timp de pace o serie de măsuri încît această trecere să se facă în mod organizat și pentru aceasta fiecare companie înainta anual la statul major al regimentului tabele cu recruții ce urmau să fie înrolați¹⁹. Din această cauză regimentul avea în permanență o situație precisă a recruților ce urmau să fie încorporați, a soldaților ce se găseau sub arme, precum și a soldaților trecuți în rezervă și care puteau fi în orice moment chemați în activitate și în funcție de aceste situații regimentul întocmea un plan de mobilizare care consta, în primul rînd, din modul de organizare al regimentului în caz de război, modul de adunare, precum și modul de asigurare a pazei graniței atît timp cît regimentul era mobilizat pentru manevre sau război.

La instruirea efectivelor pentru trecerea de la organizarea de pace a regimentului la organizarea de război a acestuia, se făceau exerciții gen manevre de mare amploare care aveau drept scop și punerea în aplicare a planului întocmit în acest scop, verificîndu-se astfel viabilitatea și aplicabilitatea lui²⁰.

Organizarea de război a regimentului nu s-a realizat în aceleași condiții și cu aceleași efective constituite în subunități identice. De regulă, regimentul la război era constituit din trei batalioane cu cîte șase companii identic organizate și un batalion de rezervă, iar la deplasările acestora se forma un al cincilea batalion pentru paza graniței²¹. Au fost însă cazuri, ca de pildă în anul 1849, cînd regimentul caransebeșean a plecat cu toate cinci batalioanele în campanie, rămînînd în graniță doar gloata. Batalioanele la rîndul lor nu aveau întotdeauna o structură organizatorică identică. Așa, de exemplu, în anul 1849 batalioanele regimentului aveau toate în organica lor cîte șase companii, totalizînd astfel 30 de companii cu care a plecat în afara graniței²², iar în anul 1866 numărul companiilor se ridica la 22, realizîndu-se, după cum am văzut, organizarea celor trei batalioane pe cîte șase companii, iar batalionul patru organizat pe patru companii²³, în anul următor, regimentul avea în compunerea sa de război patru batalioane, fiecare batalion avînd cîte patru companii identic organizate²⁴.

Desigur, toate cele arătate mai sus erau cazuri excepționale rezultate din situațiile grele ale imperiului, dar regula generală era aceea a formării regimentului la război din trei batalioane a cîte șase companii fiecare, iar batalionul al patrulea organizat pe patru companii.

Efectivul de război al unei companii se realiza de regiment prin repartizarea de către statul-major a soldaților încorporați și a celor din rezervă din evidența companiilor excedentare în timp de pace. Pentru aceasta, fiecare companie existentă înainta anual regimentului cu ocazia trecerii în rezervă a contingentului instruit și a încorporării recruților, de regulă în luna octombrie, liste cu existentul în soldați activi și cei trecuți în rezervă destinați înfînțării batalioanelor 3 și 4 precum și a batalionului destinat pazei cordonului. Aceste tabele se centralizau la regiment, unde se întocmeau planurile și tabelele cu compunerea de război a regimentului, compunerea din care rezulta numărul de companii ce se formau în caz de război, efectivul acestora și cum se realiza el prin mutarea soldaților de la o companie la alta.

În timp de război o companie era formată din: 1 comandant de companie cu grad de căpitan sau maior, 1 locotenent, 2 sublocotenenți, 2 plutonieri, 12 caporali, 1 gornist, 2 tam-

¹⁹ F.A.S. Csebeș. Cp. Prigor, Act 2185/14 dec. 1846.

²⁰ F.A.S. Csebeș. Cp. Dalboșeț, Act 122/1838.

²¹ Amstadt, p. 217.

²² Marchescu, p. 224.

²³ Ioan Bartolomeiu, *Schițe istorice și culturale despre teritoriul fostului regiment ces. reg. grăniceresc nr. 13 român-bănățean*, Caransebeș, 1892, p. 5.

²⁴ Vezi nota 20.

huri, 12 frunțași, 2 dulgheri, 160 de soldați, 20 de pușcași și 3 ordonante, totalizându-se un efectiv de 218 militari²⁵.

În anul 1867 compunerea de război a regimentului era pe 16 companii, realizându-se prin mutări de efective (fig. 2); Compania I era formată din compania Dalboșeț care repartiza 86 de militari, compania Mehădia care repartiza 72 de militari, compania Slatina care repartiza 98 de militari; Compania a 2-a era formată din compania Bozovici care repartiza 97 de militari, compania Orșova care repartiza 36 de militari și compania Teregova care repartiza 94 de militari; Compania a 3-a era formată din compania Prigor care repartiza 89 de militari, compania Caransebeș care repartiza 81 de militari și compania Ohaba care repartiza 56 de militari; Compania a 4-a era formată din compania Petnic care repartiza 95 de militari, compania Cornea care repartiza 54 de militari și compania Caransebeș care repartiza 78 de militari; Compania a 5-a era formată din compania Mehădia care repartiza 50 de militari, compania Dalboșeț care repartiza un număr de 78 de militari și compania Slatina care repartiza 98 de militari; Compania a 6-a era formată din compania Orșova care repartiza 44 de militari, compania Bozovici care repartiza 91 de militari și compania Teregova care repartiza 92 de militari; Compania a 7-a era formată din compania Cornereva care repartiza 90 de militari, compania Prigor care repartiza 81 de militari și compania Ohaba care repartiza 56 de militari; Compania a 8-a era formată din compania Cornea care repartiza 60 de militari, compania Petnic care repartiza 90 de militari și compania Caransebeș care repartiza 76 de militari; Compania a 9-a era formată din compania Teregova care repartiza 77 de militari, compania Orșova care repartiza 37 de militari, compania Bozovici care repartiza 86 de militari, compania Caransebeș care repartiza 4 militari și compania Ohaba care repartiza 22 de militari; Compania a 10-a era formată din compania Slatina care repartiza un număr de 82 de militari, compania Mehădia care repartiza un număr de 38 de militari, compania Dalboșeț care repartiza 74 de militari și compania Ohaba care repartiza 33 de militari; Compania a 11-a era formată din compania Caransebeș care repartiza un număr de 85 de militari, compania Cornea care repartiza un număr de 56 de militari și compania Petnic care repartiza un număr de 84 de militari; Compania a 12-a era formată din compania Ohaba care repartiza 67 de militari, compania Cornereva care repartiza 82 de militari și compania Prigor care repartiza 78 de militari; Compania a 13-a era formată din compania Dalboșeț care repartiza 73 de militari, compania Cornereva care repartiza un număr de 59 de militari, compania Caransebeș care repartiza un număr de 90 de militari și compania Teregova care repartiza un număr de 4 militari; Compania a 14-a era formată din compania Bozovici care repartiza un număr de 106 militari, compania Orșova care repartiza un număr de 27 militari și compania Ohaba care repartiza un număr de 94 militari; Compania a 15-a era formată din compania Prigor care repartiza un număr de 91 militari, compania Mehădia care repartiza un număr de 40 militari, Compania Slatina care repartiza un număr de 81 militari și compania Teregova care repartiza un număr de 15 militari; în sfârșit, compania a 16-a era formată din compania Petnic care repartiza un număr de 87 militari, compania Cornea care repartiza un număr de 78 militari, compania Teregova care repartiza un număr de 59 militari și companiile Slatina și Ohaba care trebuiau să repartizeze câte un militar²⁶.

Potrivit prevederilor ordinului de zi din anul 1876 în care figura forma de organizare mai sus amintită, se prevedea ca o companie să aibă un efectiv de 226 militari. În același ordin de zi se prevede și mutarea ofițerilor și subofițerilor în cadrul subunităților atât la cele existente în timp de pace cât și la cele care se înființau la război. Se poate afirma pe bună

²⁵ F.A.S. Csebeș. Cp. Dalboșeț, Act U. 565/1850.

²⁶ F.A.S. Csebeș. Cp. Bozovici, Act U. 54/1867.

SITUAȚIA

REPARTIZAREA EFECTIVELOR DE LA COMPANIILE EXISTENTE LA PACE LA COMPANIILE CARE SE ÎNFIINȚEAZĂ LA RĂZBOI CONFORM ORDINULUI NR. 4590 DIN 31.12.1866 AL MINISTERULUI DE RĂZBOI

COMPANII EXISTENTE LA PACE	COMPANII CARE SE ÎNFIINȚEAZĂ LA RĂZBOI																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	TOTAL
1 DALBOSET	86				78				74				73				311
2 BOZOVICI	97					91			86					106			380
3 PRIGOR			89				51					78			91		339
4 PETNIC				95				90			84					87	356
5 MEHADIA	42				50					38					40		170
6 ORSOVA		36					44		37					27			144
7 CORNEREVA			81							90			82	59			312
8 CORNEA				54				60			56					78	248
9 TEREGOVA		94							77				4		15	59	341
10 SLATINA	95					98									81	1	360
11 CARANSEBES				78									90				334
12 OHABA			56									67		94		1	329
TOTAL	226	227	226	227	226	227	227	226	226	227	226	227	226	227	227	226	3624

* ARRIVELE STATULUI FILIALA CARANSEBES FONDO FRANCIERESC
COMPANIA BOZOVICI ACT. U. 54/1867

dreptate că aceste situații centralizatoare nu erau altceva decât planuri de mobilizare care prevedeau trecerea regimentului de la compunerea de pace la compunerea de război.

În aceste planuri de mobilizare se prevedea ca trecerea de la compunerea de pace la cea de război să se realizeze în 48 de ore și dacă subliniem faptul că prin noțiunea de mobilizare a regimentului grăniceresc se înțelege transmiterea ordinului de la regiment la cele 12 companii, alarmarea acestora în vederea punerii lor în stare de război și aducerea lor la Caransebeș sau în alt loc, ne dăm seama că timpul pentru realizarea acestor activități era destul de scurt, mai ales dacă avem în vedere suprafața mare pe care se întinde regimentul și numărul mare al comunelor grănicerești din compunerea acestuia. Cu toate aceste servituți, activitățile ce se desfășurau la declararea războiului sau la manevrele ce se executau cu concentrări de efective se desfășurau în așa fel ca timpul ordonat să fie respectat.

Batalionul destinat în caz de război să rămână în graniță pentru împlinirea, în continuare, a misiunilor de pază a cordonului avea aceeași organizare și se forma pe scheletul companiilor existente pe timp de pace. Acest batalion era încadrat cu ofițeri de rezervă și cu soldați care din cauza vârstei nu mai puteau face față cerințelor câmpului de luptă.

În organica regimentului de graniță, atât în timp de pace cât și în timp de război, pe lângă subunitățile de grăniceri au mai fost folosite și formațiunile de serezani constituite în corpul jandarmeresc, dar subordonate autorităților militare de companie și regiment.

Recrutarea serezanilor se făcea de către comandantul de companie, ei trebuind să îndeplinească anumite calități: să fie devotați, curajoși, plini de abnegație și cu o constituție fizică bună. Instrucția lor era legată de specificul activității ce o desfășurau pe cordon și ea se rezuma în special la serviciul de patrulare, serviciul în posturile înaintate, organizarea unor ambuscade pentru prinderea persoanelor care încercau să treacă în mod fraudulos frontiera.

Pentru ca serezanii să-și poată executa în bune condițiuni serviciul pe cordon, ei trebuiau să cunoască locul de dispunere a posturilor de pază pe graniță, a locurilor de instalare a pîndelor, precum și itinerariile de deplasare a patrulelor și, pentru evitarea incidentelor ce se puteau ivi, acestora li se fixau parole de recunoaștere. De asemenea, serezanilor li se pretindea să cunoască bine ținutul de-a lungul cordonului, pădurile, trecătorile din munți, drumurile și potecile, să învețe orientarea în teren chiar și în cele mai întunecoase nopți²⁷.

Ca misiuni pe cordon, serezanii trebuiau să patruleze în acele locuri în care din cauza reliefului frământat, ochiul postului de pază nu putea pătrunde. Pe lângă acestea, serezanilor le era încredințată patrularea și în interiorul graniței pentru supravegherea și prinderea acestora care din interior căutau să treacă granița.

Din cauza misiunilor ce le îndeplineau, serezanii au fost considerați ca posturi intermediare mobile care patrulau ziua și noaptea după un program stabilit de comandantul cordonului în funcție de nevoile care se ridicau la graniță.

Ținând cont de misiunile lor, de modul de selecționare și calitățile ce trebuiau să le îndeplinească, serezanilor nu le era îngăduit să comită abateri de la serviciul lor. În cazul în care totuși ei săvârșeau unele abateri de la normele de serviciu și conduită, erau excluși din corpul serezanilor și trecuți la subunitățile de grăniceri.

Serezanii au fost organizați în subunități, iar comandanții lor aveau și ei, ca și la restul trupelor, o ierarhie militară. Gradele pe care le primeau serezanii erau de Sub-bașa, Vice-bașa și bașa major, echivalând cu gradele de frunțaș, caporal și plutonier, cu o remunerație

²⁷ Fr. Vanicek, *Specialgeschichte der Militärgrenze aus Originalquellen und Quellenwerken geschöpft*, Wien, 1875 (în continuare: Vanicek, 1—4, cifrele arabe indicând volumul), vol. 3. p. 346.

după grad: sergentul și sergentul major de câte 6 fl. și 30 de coroane, iar soldații de câte 4 florini și 20 coroane bani austrieci²⁸.

Serezanii erau echipați în portul lor național, iar ca armament aveau o pușcă, 2 pistoale și un hanger. Aceste arme pe care le aveau în dotare și le procurau fiecare pe cheltuială proprie, iar pentru faptul că armamentul lor de foc era de diferite calibre, li se dădea plumb pentru turnarea gloanțelor. Muniția pentru armamentul serezanilor era de 20 de cartușe pentru pușcă și 10 cartușe pentru pistol, muniție ce trebuia în permanență să fie completă:

Trupele de serezani își desfășurau activitatea conform ordinelor ce le primeau de la comandantul de regiment și companie, dar pentru buna desfășurare a activităților acestui corp specializat, în anul 1835 a apărut un regulament de desfășurare a trupelor de serezani, regulament ce aducea precizări în ceea ce privește scopul, sarcinile și modul lor de selecționare²⁹.

Pentru ca regimentele grănicerești să poată să ființeze, să-și poată menține în permanență efectivele de pace și de război, a fost necesar să se ia măsuri drastice pentru a se avea o evidență clară a populației din graniță. S-au constituit cu acest prilej o serie de situații statistice care trebuiau întocmite cu ocazia acțiunilor cunoscute sub numele de conscripții și rectificări.

Conscripția avea drept scop stabilirea precisă a numărului populației, averii familiilor grănicerilor, punându-se un accent deosebit pe partea bărbătească ce urma să se înroleze, cei înrolați și cei lăsați la vatră. Conscripția lua în evidență toate aspectele averii grănicerilor, de la casa de locuit pînă la suprafața de pământ ce o dețineau, uneltele de muncă și animalele ce le aveau pe lângă gospodăria lor.

De regulă, conscripția avea loc din 6 în 6 ani și se desfășura concomitent cu recensămîntul general ce se executa în teritoriul din afara graniței, iar ca timp ea se desfășura după adunarea recoltei, deci în perioada 15 august — sfîrșitul lunii septembrie zilnic între orele 8—12 și 15—18 cu excepția duminecilor și a sărbătorilor.

Din personalul care încadra comisia de conscripție făcea parte un ofițer din statul-major al regimentului și medicul de regiment. În raioanele de companie în comisie intra ofițerul cu administrația și medicul de cîmp. Pe lângă acest personal în comisia de conscripție mai intrau comandanții de stațiune și funcționarii de administrație precum și primarii și doi membri din sfatul comunal.

Pentru o înregistrare corectă a anului de naștere a persoanelor de sex masculin, alături de comisia de conscripție trebuia să fie prezent și preotul comunității respective sau locuitorul acestuia cu cărțile de înmatriculare³⁰.

Fiecare grănicer era obligat să se înfățișeze personal în fața comisiei de conscripție. Deci în fața comisiei alături de capul familiei se prezentau pentru conscripție toți membrii familiei, bărbați și femei, în ordinea numerelor de casă. Făceau excepție de la prezentare în fața comisiei copiii sub 17 ani, bătrînii suferinzi, condamnații, persoanele înrolate și în serviciu.

Persoanele care se prezentau la conscripție erau obligate să cunoască bine datele ce se cereau atît pentru ei, cît și pentru membrii de familie absenți din diferite motive.

Pentru a înlătura orice suspiciune sau sustragere a persoanelor de la conscripție, ori ascunderea adevărului datelor cerute, în fața comisiei de conscripție se înfățișau mai multe familii grănicerești vecine care cunoșteau bine averea vecinilor lor.

²⁸ Krainz, p. 136.

²⁹ Vanicek, 3, p. 339.

³⁰ Hostinek, 1, p. 361.

Neprezentarea în fața comisiei de conscripție sau ascunderea datelor legate de numărul membrilor de familie, vârsta lor, numărul animalelor sau a altor date cerute în tabelele de conscripție, erau aspru pedepsite.

Pentru ca datele înscrise în tabelele de conscripție să fie mereu actualizate, anual avea loc rectificarea conscripției. Și în acest domeniu autoritățile imperiale nu s-au sfiit să arate că pentru a se economisi banii destinați conscripției, rectificările acesteia se făceau anual³¹.

Rectificarea o făcea capul familiei grănicerești care anunța ofițerului de administrație care făcea rectificarea, toate schimbările survenite în componența familiei și a averii ce o deținea familia sa.

Conscripția populației bărbătești din graniță precum și rectificarea acesteia avea și scopul de a ține evidența persoanelor care urmează să satisfacă stagiul militar. Legile după care se desfășurau conscripția și rectificarea, precum și legile grănicerești din 1807 și 1850, fac suficiente precizări cu privire la persoanele de sex masculin.

În conformitate cu art. 54 al Constituției grănicerești din anul 1850, „serviciul militar este obligatoriu pentru toți bărbații apți care au îndeplinit vârsta de 20 de ani”. În consecință, toate legile și ordinele care reglementau activitatea grănicerească prevedeau că toți locuitorii de sex bărbătesc care sînt apți de a purta arma și care din punct de vedere al proprietății sînt stabili în ținutul de graniță; sînt obligați să efectueze serviciul militar.

Avîndu-se în vedere aceste condiții de vîrstă și aptitudini fizice, populația bărbătească din graniță se împarte în:

- apți, adică tot efectivul valid care se găsește sub arme și care la rîndul lui se împarte în personal combativ și personal administrativ;
- cei care au satisfăcut sau urmează să satisfacă serviciul militar, sau cei care au fost scutiți de acesta pentru o perioadă de timp. Toți bărbații incluși în acest aliniament la rîndul lor se împart în:

- soldați luptători, adică bărbații cuprinși între 20—25 de ani și care nu sînt scutiți de serviciul militar;
- soldați destinați diferitelor servicii interne și din această categorie fac parte acei bărbați care din anumite motive nu pot participa la campanii;
- inapți — bărbații care din cauza condiției fizice, bătrîneții, invalidității sau alte cauze sînt scutiți legal de a executa serviciul militar. În această categorie intrau: inapții naturali, respectiv tinerii sub 17 ani, bărbații peste 60 de ani și toți bărbații cuprinși între 20—60 de ani declarați inapți de către comisia medicală, precum și inapții legiferati, și anume, toți bărbații care din diferite motive erau scutiți de lege de a satisface serviciul militar.

Legile după care se efectuau încorporările prevedeau că sînt scutiți temporar de satisfacerea serviciului militar: elevii școlilor militare, elevii care urmează școli de filozofie, medicină, drept și teologie, atîta timp cît dau rezultate mulțumitoare la învățătură și după un an de la absolvire erau încadrați în funcțiile unde au fost repartizați; cei care asistă permanent la cursurile școlare; elevii instituțiilor politehnice, forestiere și agricole, în timpul cursurilor și dacă obțin rezultate bune la învățătură; elevii care studiază în țară sau străinătate artele plastice; pedagogii de la toate instituțiile de învățămînt; învățătorii din școlile de toate gradele din graniță; căpitani de nave comerciale; ucenicii și vînzătorii în timpul practicii și, în sfîrșit, cei care erau sub cercetări și deferiți justiției, pînă la judecare și în timpul arestului.

Legislația în vigoare mai preciza că puteau fi scutiți de serviciul militar: întreținătorii de familie; locuitorii care nu au proprietate stabilă în zona graniței; dacă într-o familie cu doi bărbați cel mai în vîrstă era întreținător de familie; călugării și preoții indiferent de religia lor; fiecărui preot îi era scutit cîte un fiu; generalii și ofițerii de stat-major trecuți în

³¹ Hostinek, 1, p. 378.

pensie; avocații; medicii cu activitate particulară, precum și comercianții, proprietarii de fabrici și artiștii.

Se mai prevedea că locuitorii graniței se puteau răscumpăra plătind regimentului o taxă de scutire³².

Era firesc deci ca în aceste condiții să existe o strictă evidență, creîndu-se astfel un sistem meticolos de ținere la zi a situației cu bărbații apți sau scutiți temporar de serviciul militar.

Cu aceste măsuri de ținere la zi a evidenței populației apte de înrolare, a fost posibilă menținerea în permanență a unei forțe combative gata oricînd să răspundă nevoilor interne și externe ale imperiului.

Cu o astfel de organizare, regimentele de graniță își vor îndeplini misiunile ce li se vor încredința atît în timp de pace cît și în timp de război, ele devenind — după cum afirma arhiducele Josef Friedrich Sachenhildburghausen — „o comoară a Curții imperiale, care nu poate fi cumpărată și nici plătită în bani”³³, deoarece ele, prin organizarea și prin politica dusă de imperiu față de grăniceri, au devenit armata de elită a țării pe care se va rezema cu încredere Casa habsburgică.

Cu toată organizarea minuțioasă a regimentului caransebeșean, cu toată loialitatea ce o avea față de Curtea de la Viena, regimentul de aici a devenit un exponent al apărării ființei naționale, o verigă a luptei pentru libertate și independență și în final pentru desăvîșirea unității naționale, idee de mult încolțită și care se va dezvolta în plinătatea ei atunci cînd condițiile vor permite aceasta.

LIVIU GROZA

QUELQUES ASPECTS RELATIFS À L'ORGANISATION DU RÉGIMENT DE GARDES-FRONTIÈRE DE CARANSEBEȘ

(Résumé)

L'auteur, en analysant les causes qu'ont déterminé la fondation des régiments de gardes-frontière, montre la manière d'organisation du régiment de Caransebeș, pendant la paix et pendant la guerre.

Par la suite, on analyse les missions des gardes-frontière, en ce qui concerne le sorte d'organisation du service militaire à la frontière et de leur préoccupation comme agriculteurs à la maison.

³² Krainz, p. 125—128.

³³ Schwicker, p. 56.